

Za povijesnu problematiku naših zemalja od interesa su prilozi B. Ferjančića (*Les états et les rapports internationaux*), B. Panova (*Politika Vizantii po otkrovenju k Makedonskim Slavjanom, skazavšajasja na dejatel'sivi Kirila i Mefodija*), J. Ščapova (*K izučenju ranih slavjanskih prevedov vizantijskih pamjatnikov prava, Slavjanskaja Ekloga i problema eé vozniknovenija*) i M. Nystazopolou-Pelekidou (*Les Slaves dans l'empire byzantin*).

U sklop proučavanja pravno-povijesnih pitanja povezanih s Vinodolskim zakonom i obilježavanjem njegove 700. obljetnice ulazi prilog L. Margetića, *La Legge agraria — tappa importante nell'evoluzione del diritto romano-bizantino*.

Na ovom je mjestu nemoguće ući u prikaz novih gledišta i teza iznesenih na Kongresu, a još manje zauzeti kritički stav o njima. Naime, knjiga »Major Papers«, koja je izašla zajedno s održavanjem Kongresa ima 736 stranica, a vrlo kratki »Abstracts of Shorts Papers« obuhvaća 397 stranica sažetaka, koji daju tek vrlo sumarnu sliku sadržaja »kraćih priopćenja«.

Iz naše zemlje na Kongresu je bilo prijavljeno 11 nastupa, što je s obzirom na važnost Bizanta u našoj povijesti začuđujuće malo, pogotovu ako se uzme u obzir da sudionici iz naše zemlje nisu predstavljali ni 3% ukupnog broja znanstvenika. Iz SR Hrvatske je prisustvovao samo jedan sudionik, što je upravo poražavajući podatak, ako se uzme u obzir značenje Bizanta za hrvatsku povijest, osobito onu istarsku i dalmatinsku. Na idućem kongresu, koji će se održati 1990. god. u Moskvi trebalo bi svakako taj propust nadoknediti sadržajnim referatima. U protivnome prijeti opasnost da hrvatski krajevi postanu posve zanemareno područje u odnosu na bizantološka istraživanja.

Lujo Margetić

ANTIČKI TEMELJI NAŠE SUVREMENOSTI

Četvrti znanstveni skup Saveza
društava za antičke studije Jugoslavije, Pula (hotel »Brioni«),
12—17. listopada 1986.

Društva za klasičnu filologiju i antičke studije organizirana su u SR Sloveniji, Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji. Upravo na ovom skupu najavljeno je i konstituiranje društva u Bosni i Hercegovini, a crnogorsko je još uvijek samo nada. Na saveznoj razini društva se sastaju svake tri godine na redovnu skupštinu i skup sa znanstvenim priopćenjima. Domaćin je svaki put drugo republičko društvo, na koje se u odgovarajućem trogodišnjem razdoblju prenosi i težište uprave Saveza.

Domaćin ovogodišnjeg skupa bilo je Hrvatsko društvo klasičnih filologa, kojemu su dragocjenu pomoć pružili radnici Arheološkog muzeja Istre u Puli, pokroviteljstvo Skupština općine Pula, a financijsku pomoć Savez republičkih i pokrajinskih samoupravnih interesnih zajednica za naučne djelatnosti u SFRJ.

Skupu je dana primjerena pažnja, te su ga pozdravili predstavnici najviših republičkih kulturno-prosvjetnih i znanstvenih institucija.

Za sudionike je organiziran niz izleta do znamenitih spomeničkih lokaliteta Istre.

U vrijeme održavanja skupa postavljena je i iscrpnom bibliografijom — katalogom popraćena izložba udžbenika klasičnih jezika na tlu Hrvatske od 1847. do 1986. godine (autor Z. ŠEŠELJ).

Za svoje susrete Savez uvijek bira okvirnu temu koja omogućuje suradnju znanstvenika različitih struka, u potpunom skladu sa stvarnom prisutnošću antičkih temelja u svim znanostima, bila antika predmet njihova izravna proučavanja ili ne. Premda je naglasak na jezikoslovnoj, književno-povijesnoj i didaktičko-pedagoškoj tematici, logično su uvijek prisutne i dobro zastupljene i arheologija, povijest umjetnosti, povijest i druge društvene, pa i prirodne znanosti. Kronološki, priopćenja na skupovima Saveza zahvaćaju od prapovijesti do sadašnjosti.

Za ovogodišnji se susret prijavilo sedamdesetak referenata i više od 130 sudionika. Iako nisu svi došli, skup je bio najveći do sada. Priopćenja koja potpuno ili pretežno pripadaju povijesnoj struci dali su redom: M. Jauk-Pinhak (Zagreb): Znanja o Grčkoj u staroj Indiji — bilježenje i tumačenje podataka o klasičnoj Grčkoj u indijskim izvorima; M. Jović (Priština): Neki aspekti shvatanja grčkih misterija — društvene i filozofske odrednice eshatološkog i soteriološkog smisla klasičnih poganskih kultova koji uključuju misterijske obrede i veza s kršćanstvom; M. Cerabregu (Priština): Razvoj ideja o prostoru Kosova na predodžbama renesansnih kartografa — katalog kartografskih prikaza Kosova; M. Kozličić (Pula): Neki rezultati historijsko-geografske analize 24. poglavlja Pseudo-Skilakova »Peripla« — reinterpretacija antičkog povijesnog izvora metodom prilagođenom njegovoj specifičnoj namjeni pomorskog priručnika; R. Bratož (Ljubljana): Nastanak, razvoj in zaton organizacije zgodnjekršćanske cerkve v Istri (4—6. stoletje) — na temelju kršćanske legendarne tradicije, dokumenata, literarnih i arheoloških izvora povijesni pregled i definiranje bitnih znanstvenih problema; N. Ferri (Priština): Antička baština na području Peći i njezina uloga u povijesnom razvitku ovog područja — uvjeti i oblik antičke urbanizacije spomenutog prostora i njezin udio u naseljavanju za kasnijih razdoblja sve do danas, na temelju materijalnih i pisanih izvora; L. Margetić (Rijeka): Pravni položaj Istre u doba rimske vlasti — promjene područnih i municipalnih granica, status peregrina i njihovih istaknutih naseobina, uloga, sustav i promjene u organizaciji carskih posjeda; M. Lončar (Zadar): Moguće tumačenje jedne često tumačene Porfirogenetove rečenice — pregled interpretacija i nijansirano tumačenje rečenice o uzajamnom odnosu dvojice hrvatskih arhonata (De Admin. Imp. 30, 75); R. Matijašić (Pula): Kasiodorova pisma kao izvor za poznavanje antičke ekonomije Istre — spajanjem podataka iz Kasiodorove službene prepiske s arheološkim dokumentima s istarskog tla; prikaz istarske ekonomije u antici i na njenom izmaku; B. Kunčić-Makvić (Zagreb): O prvim prijevodima Apijanovih »Ilirskih ratova« kod nas — vrijednost i predaja izvora, okolnosti nastanka i osnovne osobine prijevoda Stjepana Gradića (XVII. st.) i Ante Starčevića (XIX. st.).

Bio je zatim niz priopćenja u kojima su kao plod istraživanja drugih znanstvenih disciplina izneseni rezultati relevantni za povijesnu znanost. Tako u referatu M. Suića (Zagreb) Antička toponomastika istočnojadranskog područja — prostor i vrijeme ispitivanje nastanka, prijenosa i transformacije odabranih toponima u različitim jezičnim slojevima na istočnojadranskom prostoru omogućuje rekonstrukciju određenih povijesnih situacija; izvještaj M. Križmana (Zagreb) Sto godina znanstvenog spora oko zlatne kopče iz Prenesta: današnje stanje i daljnji izgledi govori o spomeniku koji je bio istodobno karikom povijesti jezika i povijesti općenito; doprinos M. Camaja (Titograd) Kontinuitet antičkih toponima na Crnogorskom primorju slične je vrste kao gorespomenuti M. Suića; Ž. Puratić (Sarajevo) u prikazu Pavao Ritter Vitezović (1652—1713): »Banologia seu de banatu Chorvatiae cum continua banorum chronologia ab a. Chr. 576« pristupa filološki djelu od velikog značenja u povijesti hrvatske historiografije; J. Ciperle (Ljubljana) prikazuje u prvom redu metodiku nastave klasičnih jezika u XVI. st., ali istodobno priopćenjem Ljubljanska protestantska stanovska škola in klasični jeziki daje prilog povijesti školstva.

Praktički sva priopćenja o arheološkom materijalu podobna su podloga povijesnom zaključivanju i po pravilu ga već u različitom stupnju i obuhvaćaju (V. Girardi-Jurkić /Pula/ Donatori na rimskim natpisima u kontekstu gospodarskog razvoja antičke Istre; E. Dobruna-Salih /Priština/ Borova šišarka kao dekorativni motiv antičke sepulkralne plastike i njezina simbolička tradicija na području Dardanije; E. Shukriu /Priština/ Mozaik Orfeja iz Vendenisa; R. Dodig /Ljubuški/ Rimski spomenici s motivom »porta inferi« u ljubuškoj regiji).

Na sličan su način za povijesno istraživanje relevantni doprinosi referata iz povijesti jezika (P. Hr. Ilievski /Skopje/ Poreklo i semantički razvoj termina harmonija; M. Klenovar /Zagreb/ Tuđice u hrvatsko-glagoljskim tekstovima; M. Buzalkovska-Aleksova /Skopje/ Mikenskoto i pomikensko a-no-/a-na-, *dvá* i a-p-u/a-po-, *ánv*, *ánó*; M. Todorvik /Skopje/ Palatalizacijata vo mikenskiot grčki dijalekt).

Teme iz povijesti likovne umjetnosti (S. Kokole /Ljubljana/ O vlogi antičnih elementov na dveh reliefih iz 15. stoljeća u Dalmaciji), iz povijesti književnosti (npr. V. Janković /Beograd/ Tragovi antičke komedije i mima u Hrosvitinim dramama; K. Gantar /Ljubljana/ Ob 400-letnici Hrenove latinske pesniške zbirke; I. Konstaninović /Beograd/ Antički uzori u svjetlu istraživanja francuske pozne renesanse; F. Ferluga-Petronio /Trst/ Antični motivi u poeziji in dramatici Josipa Stritarja; B. Šijački-Manević /Beograd/ Odjeci Horacija u pesmama Ivana Česmičkog), iz povijesti kazališta (V. Cvetković-Kurelec /Zagreb/ Receptija antičke drame na hrvatskim pozornicama) i općenito iz povijesti znanosti (V. Polovina /Beograd/ I najnovije lingvističke discipline imaju korene u antici; S. Slapšak /Beograd/ Antičke studije i ženske studije) doprinose dakako obuhvatnijem historiografskom istraživanju. Problemi pak čuvanja i prezentacije izvorne građe zanimaju sve povijesne discipline (I. Mikl-Curk /Ljubljana/ Izpoved konzervirane nepremične stavbne dediščine iz antike in njene dileme).

Obilje vrijednih priopćenja nametnulo je nažalost — kako to već biva — oštro vremensko ograničenje referentima, te su većinom iznosili samo sukus svojih priloga. Nažalost, pojavio se i problem oko objave radova. Vodstvo časopisa »Živa antika« koji je kao organ Saveza objavio radove s dosadašnjih triju skupova čvrsto je ostalo pritom da ovaj put ne može obaviti takav zadatak. Konačno rješenje nije nađeno niti na redovnoj skupštini Saveza kojom je skup zaključen, pa se tek valja nadati da će svi vrijedni doprinosi iz Pule postati pristupačnima u nekoj — po mogućnosti jedinstvenoj publikaciji.

Bruna Kuntić-Makvić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje
Narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1
Cijena ovog broja iznosi 3000 din.
Izdavanje časopisa sufinancira
Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.
Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1987.